

בית מדרש גבוה לתורה כולל הדף היומי קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משול עירימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עלית ארץ ישראל

גליון מספר 321

הוצגה ע"י בנם הנח"מ הר"ר אברהם אליעזר מרקיביץ שליט"א לונדון

מראי מקומות לעיון בדף היומי

כאילו קרן לא אנו נבדוק... פנים פנימיים נבדוק... (אם נבדוק...)

לענין הר"ר צבי בתר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ד"ל

מסכת בבא בתרא דף קג - דף קט

בס"ד, טו כסלו התש"ע.

דף קג ע"א

(א) תוס' ד"ה אין נמדדין עמה, בתוה"ד, ועוד דאם כן מאי הוה פריך כו'. ביאר המהר"ם, דלפירוש התוס' אין להקשות כן, דאיכא למימר, דדוקא לענין שיהא קדוש, יש לחלק בין מקדישו בפירוש לשאין מקדישו בפירוש, אבל לענין דין פדיון לפי חשבון הכתוב בפרשה, אין סברא לחלק.

(ב) תוס' ד"ה ואמאי ליקדשו באפי נפשיהו, פירש הרשב"ם כמקדיש שתי שדות כו'. אבל רש"י בקידושין (סא). ד"ה נקדשו באפי נפשיהו פירש, להיות נמדדין לפי מה שיש בהן, ולא יעלה מדרון בחשבון. ובתוס' (שם) ד"ה נקדשו באפי, דחו פירוש הרשב"ם כאן, והסכימו עם פירוש רש"י (שם). ובשיטה לא נודע למי (שם) פירש, נקדשו באפי נפשיהו, שימדוד אף המדרון, מה שאין כן אם נמדדין אגב קרקע, שנמדדין על ידי חבל מבחוץ, והמדרון לא ימדד. ולהיפך מפירוש רש"י.

(ג) בא"ד, ואין נראה לר"י דאם כן אפילו בשדה אחד כו'. והריטב"א בקידושין (סא). תירץ שיטת הרשב"ם, דהא דאמרינן גואל לחצאין, לא שיפדה חציו ויניח חציו ברשות הקדש או הלוקח, אלא שאם יש עד היובל עשר שנים, ואילו בא לפדותו כולו היה לו לתת מאה דינרין, ואין לו אלא חמשים, נותן לו עכשיו חמשים ויוצא כולו לחמש שנים. ובסוגיין תירץ הריטב"א, דהרשב"ם, "גואל לחצאין" היינו שאם המוכר מביא דמי חציה, חייב הגובר לקבל המעות לפי השער דהשתא, ומכל מקום אינו יוצא מיד הקדש עד שיפדנה כולה, ונפקא מינה אם נתייקר השער. והרשב"א בקידושין (כו), נמי כתב כן, אמנם כתב, דנפקא מינה, דאחר שפדה חציה שוב אינה נחלטת לכהנים ביובל, דחצי שדה אינה נחלטת.

(ד) תוס' ד"ה אי הכי, בתוה"ד, והא מסלעים לעולם איכא למיפרך כו'. והרשב"א תירץ, דאף דסתם סלעים לאו בני זריעה נינהו, מכל מקום איכא בינייהו דהוו בני זריעה. ובהווה אמינא סברינן, דסלעים דומיא דנקעים דראויים לזריעה, ובמסקנה אמרינן, דנקעים דומיא דסתם סלעים שאינם ראויים לזריעה.

(ה) תוס' ד"ה כי קתני נמי, בתוה"ד, מכל מקום שפיר קאמר לעיל כו'. אבל הריטב"א בקידושין (סא). כתב, דהא דדייקינן נקעים דומיא דסלעים, אינו אלא בהווה אמינא, אבל למסקנה דאמרינן "כי קתני נמי דומיא דסלעים אפחות מכאן", הדינן מהאי דיוקא. וכתב, דכוותה איכא בתלמודא טובא.

(ו) גמ' אמר ר' יצחק טרשים שאמרו בית ארבעת קבין. פירש הרשב"ם ד"ה טרשים שאמרו, דקאי ארישא דמתני', דפחות מיכן נמדדין עמה, והיינו דוקא דלא הוו טפי מארבעה קבין. אמנם ברשב"ם לעיל (קב): בד"ה אפילו היו, פירש, דקאי נמי אסיפא דאם אמר לו כבית כור עפר, דנמדדין עמה אפילו יותר מעשרה טפחים, ובלבד דלא הוו טפי מארבעה קבין. ובחידושי הר"ן כתב, דכן כתב הרא"ה, וכן משמע דר' יצחק אכולה מתניתין קאי. אבל הרא"ש (סימן א') כתב, דברוב ספרים כתוב לפני ר' יצחק, פסקא דמתני' "פחות מכאן נמדדין עמה", ועלה קאי מילתיה דר' יצחק. עוד כתב, דהרי"ף (מט: מדפי הרי"ף), לא הביא הפסקא בהלכותיו, אף שדרכו תדיר להביא הפסקא, ורמז לנו בזה, דר' יצחק קאי אבל נמדדין עמה דמתניתין, ואסיפא

נמי. וסיים דכן פירש הרשב"ם. אמנם בתפארת שמואל (אות א') העיר, דלא ראה שהרשב"ם מפרש לדברי ר' יצחק אכולה מתניתין אלא ארישא, אף אמנם שבמתניתין פסק דבריו גם דינא דסיפא. אמנם הרמב"ם (פכ"ח ממכירה ה"ב) פסק להאי דינא, דוקא בגוונא שהיו פחות מעשרה. וכתב הטור (סימן רי"ח), דנראה מהרמב"ם, שהאומר "כבית כור עפר", בכל ענין נמדד עמה, אפילו יותר מד' קבין.

(ז) גמ', ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן והוא שמובלעין ברובה של שדה. כן גרס הרשב"ם בד"ה ר' חייא. ופירש, דאיהו פליג אר' עוקבא בר חמא, וסבירא ליה דבעינן פיזור ברובה של שדה. אמנם הריטב"א כתב, דהרי"ף (מט: מדפי הרי"ף) והגאונים והרמ"ה גרסי, "אמר" ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, ולהאי גירסא, אינו חולק אלא מפרש, דד' קבין אלו שהן מפורזין ברצועה של חמשת קבין, שלא תהא רצועה רחבה במיעוטה של שדה, אלא רצועה ארוכה הולכת ברוב השדה. וכן כתב בשיטה מקובצת, דמדמהביא הרי"ף לתרווייהו, נראה דלא פליגי. וכן פירש הראב"ד. וכן כתב הרמב"ם (פכ"ח ממכירה ה"ב).

דף קג ע"ב

(ח) גמ', איצטדינין מהו. פירש רשב"ם בד"ה איצטדינין, דהוה כקרני שור האיצטדין. אבל הרמב"ם (פכ"ח ממכירה ה"ב) כתב, "או שהיו בצדדין". וביאר המגיד משנה, דכן היתה הגירסא בספרי הרמב"ם. והביא שהר"י מינאש פירש לגירסא דידן, שהיו טרשים אלו מכונסין, אלא שיוצא מהן קרנות לכאן ולכאן, והשדה נכנסת בין אותו הקרנות היוצאות מהן, ואינה מפסקת ביניהם ובין העקר. ומספקינן אי אינן נמדדין משום דהקרנות יוצאות ומפסקת ביניהן, או דלמא כיון שמדובקין לגוף אחד ואין מפסיק ביניהן ובין הגוף, כמכונסין דמו.

(ט) גמ' דרך עקלתון מהו תיקו. הרי"ף (מט: מדפי הרי"ף), השמיט לכל הנך בעיות. אבל הרמב"ם (פכ"ח ממכירה ה"ב), מיייתי לה, וכתב, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן כתב הרא"ש (סימן א'), דכיון דסלקא בתיקו נמדדין עמה, דמתני' איירא שכבר קיבל המוכר מעות, מדתקני [במשנה הבאה] מהו מחזיר לו מעות. ובפלפולא חריפתא (אות ו') תמה, דאדדייק ממחזיר מעות, איכא למידק איפכא ממחזיר לו קרקע. [ולכאורה דבריו צרכים עיון דמהא ליכא למידק דלא נתן לו מעות]

(י) רשב"ם ד"ה כשיר מהו, בתוה"ד, ולא בריבוע כעין חצובה כו'. הרש"ש, הגיה "או" כעין חצובה. לפי מה שפירש רש"י בבא מוציא (כה). בד"ה כחצובה, כג' רגלי קנקן, כל אחד כנגד אויר של שני. ויש להעיר אמאי טרח להביא מרש"י (שם) ולא הביא מהרשב"ם גופיה במכילתין לעיל (פג): ד"ה כחצובה (א.ב.).

(יא) בא"ד, וכשיגיע אצל הסלע יגביה מחרישתו מעט כו'. הקשה הרש"ש, הרי בפחות מעט מעשרה טפחים אינו מעט. וכתב, דאולי רצה לומר מעט במשך, ודוחק. עוד הקשה, איך יתכן שהשוורים ידלגוהו. וכתב, דאפשר שכוונתו, דיגביה מחרישתו ויטנה מכנגד הסלע לצדו מימין או משמאל.

ונדחק גם בזה, דסמוך לסלע בכדי אורך השוורים, איך יחרוש.

(יב) תוס' ד"ה אם היה סלע, בתוה"ד, ועוד אומר רבינו תם דגרס וכו'. כתב המהרש"א, דרבינו תם לא חש למה שהקשה הרשב"ם ד"ה תנא אם, לדעת רבותיו דמאי שנא סלע אחד מהרבה סלעים מכוונסים. וכתב הפני שלמה, דהטעם דלא חש, מבואר בדברי הר"י מיג"ש, דסלע יחידי קשה לסלקו, אבל אבנים קטנות אפילו מדובקות אפשר להפרידן.

(יג) רשב"ם ד"ה תנא אם היה סלע יחיד, בתוה"ד, שאם היה סלע יחידי חוץ מן השדה כו'. וביאר הריטב"א, דאם היה סמוך למיצר, אפילו מבפנים וכל שהוא, אינו נמדד עמה שדינו כמיצר, ולא זו אף זו קתני. ועוד יש לומר, דאי תנא ההיא דמיצר לחוד, הוה אמינא שאני התם שדינו כמיצר, וכשם שהמיצר אינו נמדד, כך זה, אבל העומד יחידי חוץ לשדה ואין שם מיצר הוא נמדד עמה, קא משמע לן.

(יד) רשב"ם ד"ה מופסק עפר, כל שהוא בינתיים כגון פחות מג' כו'. ובחידושי הר"ן כתב, לא איתפריש בגמ' כמה עפר מפסיק. אבל בירושלמי בפירוקן (הלכה א') פירש, דכל שהמחרישה מסבבתו זהו באמצע. וכתב הר"ן, דכן גרס רבינו חננאל.

(טו) רשב"ם ד"ה פחות כל שהוא, בתוה"ד, ואף על גב דאמר רבא בפרק המוכר את הספינה כו'. והנמוקי יוסף (מט: מדפי הרי"ף) תירץ, דמאי דאמר רבא התם, לאו למימרא דבכל ענין בטל מקח, אלא בכגון מכר לו בית ונמצא חסר מן המדה הרבה, וכן בכלים ומטלטלין המקח בטל, אבל מכר בית בן עשרים, ונמצאת כ"א, או איפכא, דלית בה אלא י"ט, ליכא קפידא כל כך לבטל המקח, אלא חזור האונאה. וכל שכן בדבר שיכול להחזיר האונאה כגון פירות, דודאי פירושה הכי הוא, דאין סברא לבטל מקח משום הא. והוא הדין הכא, כיון דבית כור שמייה, ובית כור זבין ליה, אין סברא לבטל המקח משום דבר מועט. ושיטת הר"י מיג"ש לעיל (ז). דהא דקאמר רבא, כל דבר שבמדה חוזר, אין פירושו דבטל מקח, אלא שמחזיר אונאה, ואפילו ביותר משתות. וכן כתב הרשב"א (שם), ודייק כן מדקאמר לשון "חוזר", ולא קאמר "בטל מקח". וכן הסכים המגיד משנה (פט"ו ממכירה ה"א). וטעמא דמילתא, ביארו הר"י מיגאש והרשב"א, דהיכא דהוה אונאה בדמים, הוה טעות בכל המכר, ולכך המקח בטל, אבל אם האונאה במדה, הטעות היא רק במה שהוסיף או גרע, ולא בכל המכר.

(טז) רשב"ם ד"ה יעשה חשבון, בסוה"ד, אבל פירות יתר מרובע לא שייך שום עשיית חשבון כו'. אבל בחידושי הר"ן פליג וכתב, דקאי נמי אפיחת יתר מרובע. אמנם בשם הרא"ה כתב, דדוקא שפחת בענין שעדין נקרא בית כור, אבל יותר לא, דמכל מקום בית כור אמר ליה. והרש"ש הקשה, מדוע לא יפול לשון עשיית חשבון על פיחת כמו אהותיר, ואדרבה, נראה דהתנא נקט בדוקא להאי לישנא, שיכלול ב' הצדדים.

דף קד ע"א

(א) תוס' ד"ה פחות כל שהוא ינכה, בתוה"ד, אגב חורפיה לא עיין כו'. וכן הקשה בחידושי הר"ן, ותירץ, דודאי בגמר דבריו תפס הרשב"ם עיקר תירוצו, דכיון שאמר לו מדה בחבל, לפי מדה בחבל קאמר, ואם יחסר או יותר, ינכה או יחזיר, הא לאו הכי, בטל מקח לגמרי, וכדרבא.

(ב) בא"ד, ואומר ר"י דרבא איירי כשמדדו כו'. וכעין זה כתבו תוס' בבבא מציעא (נו: ד"ה כל דבר, דבסוגיין מיירי, דהמוכר אינו אומר מדדתי שיש בה בית כור, אלא סתמא אומר כך, וסבור היה המוכר שיש כך, ולכך המקח קיים.

(ג) בא"ד, אבל הכא לא מדדו עדיין. ביאר הרש"ש, דלאו דווקא שלא מדדו, אלא אפילו מדדו, כל שלא הטעו, וכדכתבו התוס', דרבא איירי כשמדדו והטעהו.

(ד) תוס' ד"ה פחות כל שהוא (השני), ואם תאמר ולימא ליה כו'. הקשה המהרש"א, הא תוס' לעיל ד"ה פחות (הראשון), תירצו כן אהאי קושיה גופה. ותירץ, דדבריהם לעיל הם אליבא דר"י, והוא לא מחלק בין קאי בתוך

השדה ובין לא קאי, דבכל גוונא נאמר שמתחלה היה יודע שאינו מכוון כל כך וכו', כמו שכתבו התוס' לעיל. אבל בדיבור זה, הצרכו לשיטת הרשב"א המובא לקמן בתוס' ד"ה אלא לאו, דבאינו עומד בתוך השדה מצי אמר ליה שפיר, דאדעתא דהכי לא זבני, ולכן כתבו דיש לומר דקאי בתוך השדה כדמפרש, דהיינו כדמפרש רשב"א לקמן. וכתב המהרש"א, דלפי זה, אין צריך להגהת מהרש"ל, שהגיה "כדפרישית".

(ה) תוס' ד"ה פרושי קמפרש, בתוה"ד, והן חסר והן יתר כו'. כתב בגליון, "רש"ל מחק זה". וכתב בהגהות ר"ש מודעסוי, דנראה, דלא נתכוין המהרש"ל למחוק זה, וחסר בדבריו תיבת כו', קודם מלת דמשמע.

(ו) בא"ד, ויש לומר דכי אמר ליה כו'. ובחידושי הר"ן תירץ, דמשום דבברייתא מסיים בה, יתר מכאן יעשו חשבון, והאי דינא מסתבר טפי ב"כבית כור" מ"בהן חסר הן יתר", משום הכי תלי ליה ביה. ובמהרש"א (לתוד"ה אלא לאו) ביאר, הא דתוס' לא תירצו כן, משום דמשמע להו, דעיקר מלתיה אתא לאשמועינן דרובע לסאה הגיעו.

(ז) תוס' ד"ה אלא לאו, בתוה"ד, ותימה דר' יצחק קאמר לעיל כו'. בעליות דרבינו יונה תירץ, דר' יצחק מיירי היכא שמוכר בית כור בבקעה גדולה, דבהאי גוונא חייב ליתן בית רובע שלם בלא חסרון, וקאמר ר' יצחק, שיכול ליתן ד' קבין טרשין. והמהרש"א הקשה, מדוע לא תירצו התוס' כן. ובמאירי לעיל (קג:): תירץ, בשם חכמי הדורות שלפנינו, דהיכא דאיכא טרשין גרע טפי, כיון דנראה כשנים ושלוש שדות. מה שאין כן היכא דחסר רובע, ומשום הכי יכול לפחות עד רובע לסאה, שהוא ז' וחצי קבין לבית כור.

(ח) בא"ד, ולרשב"א נראה דלא קשיא מידי כו', ביאר החוסן ישועות, דכוונתו לתרץ נמי קושיא קמייתא דהקשו התוס', דאיצטריך למיתני בסיפא הן חסר הן יתר, לאשמועינן, דבהא אפילו אינו עומד בתוכו, הגיעו, ולכך דקדק לומר, "לא קשיא מידי", היינו דגם קושיא קמייתא לא קשיא.

(ט) רשב"ם ד"ה התם כגון דהוה יקירא, והאי דקתני כופין את המוכר למכור לא למכור ממש את הקרקע בעל כרחו אלא אם רצה מוכר כו'. הקשה הריטב"א, דלהאי פירושא, לא א"ש לישאנא ד"כופין את המוכר למכור", דהרי אין כאן כפייה למוכר, אלא שאין כופין ללוקח ליקח. ועוד הקשה, דהוה לן למימר, אי זוהי שקלת מיניה כולא דהשתא, דהא השתא בענין זוהי עסקינן. ולכך פירש, ד"כופין את המוכר" היינו, מלמדים אותו לתבוע מהלוקח, לשלם כפי היוקר שהיה בזמן המכירה, ושיתבענו לשלם דמים ולא קרקע.

(י) רשב"ם ד"ה כגון דהוה זולא, דאמר ליה לוקח לא בעינן כו'. כתב המהרש"א, דהשתא איכא לאוקמה לברייתא דלעיל, דכופין את המוכר למכור, בגוונא, דהיה זול מעיקרא, והשתא נתייקר, דמצי טעין לוקח דאינו חפץ לקנות ביוקר. והפני שלמה תירץ, דלא בעי לאוקמה הכי, משום דלשון כופין המוכר למכור, משמע מכירה חדשה, ולא לפי השער הקודם.

דף קד ע"ב

(יא) גמ', בעי ר' אשי שדה ונעשית גנה כו', כתב העליות דרבינו יונה, דלשיטת הר"י מיגאש, דלא אמרינן שמחזיר כל הרובעים אלא היכא דאיכא חזרת קרקע, צריך לפרש דהכי מספקינן, דבתחלה בהיותו שדה הותיר שמנה קבין לכור, ונתחייב בחזרת דמי חצי קב, דהוא מוותר על ז' קבין ומחצה, והשתא כשנעשה גינה, מבעיא אם מחזיר לו קרקע, דהרי האי חצי קב הוה ליה ראוי, או דלמא כיון דנתחייב דמים בשעת מכירה, לא מצי ליתן קרקע, אבל כל הרובעים ודאי אין מחזיר לו, ואף דנהיה ראוי, דכיון דבשעת מכירה הוה מחילה, ודאי כשהשביחו הרובעים ללוקח השביחו. ובגינה שנעשית שדה, מספקינן אי חייב להחזיר לו דמים כיון דהשתא אין זה ראוי, או דניזל בתר שעת מכירה דהוה ראוי, אבל הא מיהת ודאי שמחזיר כל הרבעים, כיון דבשעת מכירה לא קנה אותם. וכתב רבינו יונה, דפירושו נראה דחוק מעט, ויותר נראה כשיטת רב האי גאון, דמחזיר כל הרובעים אף בחזרת דמים, דלדבריו מיפרשא בעיא דר' אשי בדרך מרווח.

(יב) גמ', שם. כתב הנמוקי יוסף (נ. מדפי הרי"ף), דהרי"ף השמיט בעיא דר'

הדרה היוזמי

מסכת בבא בתרא דף קד – דף קה

מז כסלו – יז כסלו התש"ע

אשי, כיון דהוא מילתא דלא שכיחא.

(ג) גמ', גנה ונעשית שדה מאי תיקו. כתב הרא"ש (סימן א'), דלהלכה יחזיר מה שירצה. והיינו, דיד לוקח על העליונה. ובחידושי הר"ן כתב, דכיון דלא איפשיטא מחזיר לו קרקע ולא מעות, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

(יד) רשב"ם ד"ה ואי איכא, בתוה"ד, ויש מפרשים ואי איכא יתירות כו'. הקשה בהגהות אהל משה, דלהאי פירושא מאי פריך אסיפא היינו כלפי לייא, והרי יש לומר בפשיטות, לא את הרובע בלבד אמרו, היינו השיעור חשוב בגינה לרבי עקיבא דמיניה סליק, וכדברי רבי עקיבא בית רובע.

(טו) רשב"ם ד"ה הכי גרסינן וכדברי רבי עקיבא, והכי קפריך מאי לאו דזבין ליה סאה כו'. ביאר המהרש"א, דלא ניחא ליה לפרש בפשיטות דלא אמרינן דרובע הוה מחילה לסאה, כיון דהוי שיעור גינה והיינו כר' הונא, משום דהיה מקום לומר, דטעמא דר' נחמן לעיל הוא משום דהרביעית מכל כור וכור דהיינו ז' קבין ומחצה, לא הוה שיעור שדה והווי בתורת מחילה, ולא מצרפינן להו עד שיהיה משהו יותר על הרבעים דנפקי מתורת מחילה, ולא יקשה עליה מגינה, דהכא האי רובע גופיה הוא שיעור גינה ואינו בתורת מחילה. ולכך פירש הרשב"ם, דהכא נמי אימא דנותן חצי רובע לכל חצי סאה, דהשתא הוי כל חד וחד בתורת מחילה, ולא נצרך אותן שיהו שיעור גינה, עד דליהוי משהו יותר על הרבעים לר' נחמן.

(טז) בא"ד, בתוה"ד, ולשונות אחרים יש ואין בהן ממש וכו' בהגהות חשק שלמה כתב, שהמפרש הזה לאו "קטיל קני באגמא הוי", והוא פירוש רבינו גרשום. ולפירושו, סובר רבא דדוקא במוכר שדה שיש בו שיעור בית כור שלם אמרינן שמוחל ארובע לסאה, אבל בפחות מהאי שיעור לא מחיל כלל, ודלא כרשב"ם לעיל (קד). ד"ה ואפילו. ובגינה דחשיבה טפי, הוי שיעור השדה שאיכא מחילה סאתים, ואם כן בית סאתים בגינה הוי כמו בית כור בשדה. ולרבי עקיבא דמחשיב הגינה טפי, הוי שיעור הגינה סאה. ועיין שם ביאור דברי הגמרא באריכות.

(יז) רשב"ם ד"ה ונעשית גנה, ביד לוקח קודם שהחזיר לו לא מעות ולא קרקע כו'. אבל הריטב"א כתב, דנעשה גינה קודם מכירה, דאילו לאחר מכירה כבר קם דינא מיד. וכן פירש הטור (סימן ריח סעיף יג) דנעשה גינה קודם שיחזיק בה. וכתב הבית יוסף, דמדברי הטור משמע, דאם נעשה גינה רק אחר שהחזיק בה פשיטא ליה דבתר שעת מכירה וחזרה אולינן, ודלא כרשב"ם.

(יח) רשב"ם ד"ה מהו, בתוה"ד, ונראה בעיני דדוקא קמיבעיא כו'. כתבו הרשב"א והריטב"א, דיש להוכיח כן מדמיתיה הך בעיא הכא, ולא לקמן גבי פיסקא ד"לא את כל הרובעים לבד הוא מחזיר", ומשום הכי שמכו בגמ' אחר בעיא זו, "תנא אם היה סמוך לשדהו אפי' כל שהוא מחזיר לו קרקע". והיינו נמי דבעי רב אשי בעיא אחריתא בתרה "בור מהו שתפסיק אמת המים מהו שתפסיק", דמשמע דבעיא ראשונה דרב אשי בדינא דמחזיר לו קרקע או מעות הוא.

(יט) רשב"ם ד"ה תנא אם היה, בסוה"ד, ולא מילתא היא דאם כן מאי אהני כו'. העיר המהרש"א, דמצין לפרושי דקאי ארישא, בגוונא דמדה בחבל, דאם הותיר כל שהוא יחזיר כפי מה שירצה מוכר, מעות או קרקע, כפירוש רשב"ם במתני' לעיל (קג): ד"ה הותיר, ואהא קתני הכא אם היה סמוך כו'. ותיריך, דאי קאי ארישא לא הוה ליה למיתני הך ברייתא בתר הפסקא "שאם שייר בשדה".

(כ) רשב"ם ד"ה ואי איכא, בתוה"ד, וקיימא לן כר' נחמן בדיני. וכן פסקו הרי"ף (נ. מדפי הרי"ף) והרמב"ם (פכ"ח ממכירה ה"ז). אמנם הריטב"א לעיל (סוף עמוד א') כתב, דמסתברא הלכתא כר' הונא, דפשטא דמתניתין כוותיה, ור' נחמן דחי לה בשינויי דחיקי, אבל המפרשים פוסקים כר' נחמן דהלכתא כוותיה בדיני.

דף קה ע"א

(א) גמ', אמר רבי אבא בר ממל אמר רב חולקין עליו חבירו על בן ננס. פירש רשב"ם ד"ה חולקין עליו, דמספקא להו אי אמרינן תפוס לשון ראשון או

לשון אחרון. והקשה הנמוקי יוסף (נ. מדפי הרי"ף) בשם הריטב"א, היאך אפשר לומר שבשני לשונות סמוכין לא יהא חזרה. ותיריך, דחיישינן דכיון שאמר הלשון האחרון בלא שברר יותר, שמא חזר וניחם על האחרון, ורוצה בלשון ראשון. והתוס' רי"ד ביאר, דסומכוס סבר שיש לדון דבריו שבכוונה אמרם ולא נתבלבל בלשונו, ולכך הלשון אחרון עיקר. ורבנן סברי דכשאדם אומר שני לשונות יחד לא בכוונה אמרם, אלא נתבלבל בלשונו שלא רצה לומר אלא הלשון האחד, וסבר לכופלו כדי לחזק דיבורו, והשינוי שיצא מפיו היה שלא מדעת, הילכך לא נדע לאיזה לשון נתכוין. ומאן דסבר תפוס לשון ראשון סובר, דבדואי הראשון שיצא מפיו אמר בכוונה, ובשני נתבלבל ולא הוי חזרה. נולכאורה יש להוסיף, דודאי אם היה מראה שטעה וחזר בו, אמרינן דחזר. אלא דהכא איירי, כשלא ניכר ממנו כלל שטעה כמבואר

ברשב"ם לקמן (קכט): סוד"ה והלכתא כל

(ב) תוס' ד"ה ובא מעשה, בתוה"ד, לשמואל דאוקי לה בבא באמצע החדש. הקשה המהר"ם, אמאי נקטו תוס' לשמואל, הא אליבא דכולי עלמא בין לרב ובין לר' נחמן, הוי טעמייהו דרשב"ג ור"י משום דמספקא להו. ותיריך, דאפשר דנקטו שמואל דהוא מפרש שיטת רשב"ג ור"י, מה שאין כן רב ור' נחמן שאמרו שיטתם ולא ביארו דברי רשב"ג ור"י. והמהרש"א בבבא מציעא (קב): בתוס' ד"ה ובא מעשה, תירץ, דלולי שמואל שייך לפרש, דרשב"ג ור"י סבירא להו תפוס לשון שניהם, כההיא דתמורה, אבל שמואל שפירש דדוקא בבא באמצע החדש הוא, משום דהוה ספק.

(ג) בא"ד, בסוה"ד, וההיא דנויר ומנחות וזבחים ופסחים דמפרש דבריו כו'. ביאר המהר"ם, דכיון שאמר בפירוש הרי עלי מנחת שעורים, וכן בניזר אמר בפירוש הריני נויר מן התמרים, לכך אמרינן פרושי קא מפרש. נדהא דאמרינן בגמ' דלא אמרינן פרושי קא מפרש, היינו דוקא בשתי לשונות, שלשון ראשון בפני עצמו, אבל התם פירש להדיא.

(ד) גמ', הלך אחר פחות שבלשונות. פירש רשב"ם ד"ה הלך אחר, דאולינן בתר לשון שמפחית כוחו של לוקח, דיד המוכר שהוא מוחזק בקרקע שלו על העליונה. והרמב"ם (פכ"ח ממכירה ה"א) כתב, הלך אחר פחות שבלשונות, ואין לו אלא כדין אם חסר אם יתר. וביאר המגיד משנה, דמפרש כהרשב"ם, דיד מוכר על העליונה. וכן נקטו הבית יוסף והב"ח (סימן רי"ח סעיף י"ד), וכן הסיק הש"ך (שם, סק"ב), והביא שכן נקט העיר שושן. וביאר הב"ח, דלשון הרמב"ם "ואין לו אלא כדין", היינו כדין המוציא מחבירו שעליו הראיה, והלכך בין שהיה שם חסרון או יתרון, לעולם אין לו אלא כדין. אמנם הטור (שם) הביא את הרמב"ם כשיטה נוספת. וביאר הב"ח, דסבירא ליה דכונת הרמב"ם, דאין לו אלא כדין מי שאמר הן חסר הן יתר בלחוד ולא אמר מדה בחבל. ותמה עליו, אמאי קורא לשון הן חסר הן יתר, פחות שבלשונות טפי מלשון מדה בחבל. על כן פירש הרמב"ם כהרשב"ם. אכן בפרישה ובדרישה שם האריך לבאר שיטת הטור, עיין שם. ועיין באות הבאה.

(ה) גמ', שם. עיין באות הקודמת, והראב"ד (פכ"ח ממכירה ה"א) השיג על הרמב"ם, וכתב, דפחות שבלשונות היא קולא לנתבע, ולכך, אם נתן הלוקח מעות, יד מוכר על העליונה, ואם לא נתן מעות והלוקח מחזיק, והמוכר תובע מעות יתרים הוא התובע, ופעמים שחסר קולא או חומרא לנתבע וכן היתר. וכתב המגיד משנה, דהרמב"ם סובר, דאף אם לא נתן מעות יד מוכר על העליונה, וכופין את הלוקח ליתן בשותתיר, לפי שהקרקע בחזקת בעליה עומדת. וכן דעת הרשב"ם ד"ה הלך אחר. והש"ך (ריח סק"ב) כתב, דאין כוונת המגיד משנה שכופין את הלוקח ליתן אם אינו חפץ בקרקע, דודאי בהאי גוונא לא שייך לומר קרקע בחזקת בעליה עומדת, אלא כונתו, דאם הלוקח חפץ בקרקע ואינו רוצה במותר, ועל כן אינו רוצה לשלם המעות בעד המותר, כופין אותו ליתן, וכל זמן שאינו נותן, הקרקע כולה של מוכר. וכתב, דנראה, שגם הראב"ד מודה בזה, ואפשר שגם המגיד משנה הבין כן כונת הראב"ד, ולא בא אלא לפרש.

(ו) גמ', אבל בא בתחלת החדש כולו למשכיר. הקשה בחידושי הר"ן בבא מציעא (קב):, היכי פסיק ואמר כולו למשכיר, דמשמע אפילו בשלא פרע

הדרה היוזמי

מסכת בבא בתרא דף קה - דף קו

יו כסלו - יח כסלו התש"ע

מההיא דאיסתרא, דהוה סלקא דעתין דיחלוקו דפרושי קמפרש. וכמו שפירשו **תוס' ד"ה פרושי בשם ר"י**. ותיריך, דהא דלא נימא הך סברא דפרושי קמפרש ויחלוקו, שמעינן לה שפיר מדאמר רב חלוקין עליו חביריו על בן ננס, דאי אית ליה לרב האי סברא, מנא ליה דחלוקין רבי שמעון בן גמליאל ור"י על בן ננס, דלמא אינהו נמי סברי דפרושי קמפרש ולכך יחלוקו, ולעולם מודים דתפוס לשון אחרון.

טז **תוס' ד"ה פרושי קא מפרש, בתוה"ד**, ולא גרסינן לפי זה אי איתמר בהא כו'. ביארו **המהרש"א והמהר"ם**, דלישנא "ולא איתמר בהיא" משמע הך דמשכיר דפריך מיניה, ועל זה אינו מפרש כלום.

יז **בא"ד**, ויש לומר דשאני ההיא דגט פשוט שרחוקין זה מזה כו'. **בתוס' בבא מציעא** (קב): **ד"ה הוא אמינא**, דחו להאי שינויא, דאם כן היה הולך הכל אחר התחתון, כדתנן התם, כתב למעלה מנה ולמטה מאתיים הכל הולך אחר התחתון.

דף קו ע"א

א **רשב"ם ד"ה פחות משתות**, דהיינו טפי וכו'. וכן **בהגהות הב"ח** (אות ד) גרס בדברי **הרשב"ם** פחות משתות. (וכן צריך להגיה בדברי הב"ח באות ג.) **והמהרש"ל** גריס כלפינו פחות משתות. אבל **המהרש"א** כתב, דבכל ספרים ישנים גרסינן ברשב"ם "פחות שתות". וזו כגירסת הספרים שהביאו **התוס' בד"ה הכי גרסינן פחות**.

ב **גמ', אמר לך רב הונא וליטעמיך הגיעו קא תני אלא כשום הדיינין**. וביארו **התוס' בד"ה הכי גרסינן ולטעמיך**, לפי גירסא זו, דרב יהודה דאיתיב מינה סבר, דהכי קאמר עד שתות וכו'. **ובעליות דרבינו יונה** ביאר, דרב יהודה סבר לפרש, דהאי דקתני "הגיעו", היינו דלא בטל המקח לגמרי, וכמו שביאר **הרשב"ם בד"ה אמר לך**, לפי גירסתו בגמ'.

ג **גמ', אלא כשום הדיינין**. ובהגהות הב"ח (אות ב) כתב, **דלרשב"ם בד"ה אמר לך גרסינן אמר ליה רב יהודה**. אמנם **הבעל המאור** (נ: בדפי הרי"ף) מפרש כפירוש רשב"ם, ולא גריס אמר ליה רב יהודה, וגם לא גריס אלא. [וכן משמע מהרשב"ם שהוצרך להוכיח כפירושו מדלא גרסינן בספרים אלא, ואי גריס אמר ליה רב יהודה, הרי מפורש בגמ' כפירושו. (א.ג.)].

ד **גמ', שם. הרי"ף** (נ: בדפי הרי"ף) פסק כרב הונא, משום דתניא כוותיה, דפייחת שתות או הותיר שתות הרי הוא כשום הדיינין והגיעו. והביא **שרב האי גאון** פסק כרב יהודה. וכתב **הבעל המאור**, דהגירסא האמיתית דלא גרסינן אלא, ואם כן משנינן אליבא דרב יהודה. ואפילו אי גרסינן אלא, הכוונה לתרץ אליבא דרב יהודה. ורב הונא שהקשה ולטעמיך, כוונתו לומר דברייתא משבשתא. (ודלא כפירוש רשב"ם בד"ה אמר לך, דרב הונא מוקי לה כרשב"ם ג.) וכיון דמתרצינן לה דוקא אליבא דרב יהודה, אם כן הלכתא כוותיה. וזו סברת רב האי גאון.

ה **גמ', כשום הדיינין ולא כשום הדיינין**. פירש **הרשב"ם בד"ה אמר לך** (לפי גירסתו בגמ'), דאתי לשנויי הא דקתני הגיעו, דלאו הגיעו לגמרי קאמר. **והרמב"ן במלחמות ה'** (נ: בדפי הרי"ף) הקשה, דאם כן לא הוה לגמ' למימר כשום הדיינין ולא כשום הדיינין, אלא הוה לה למימר, דהגיעו דקתני, אינו ביטול מקח.

ו **גמ', שם. הרשב"ם בד"ה אמר לך הביא יש מפרשים**, דהרי זה כשום הדיינין לשתות דלא יהיבין ליה ז' ומחצה לכור. וביאר **בעליות דרבינו יונה**, דהתנא נקט הכי לסימנא, שלא תשכח ותלך בזה אחר רובע לסאה. עוד פירש, דאתי למימר דשיעורו בשתות מהמקח, כשום הדיינין, שלא תטעה לפרש דשתות היינו שתות קב דומיא דרובע, שהוזכר **לעיל** (קג:), דהוא רובע הקב.

דף קו ע"ב

ז **גמ', אמר ליה הוה עשרין גריוי משחיה ולא הואי אלא חמיסרא. הרשב"ם בד"ה אמר ליה** (הנדפס בעמוד א) גריס עשרין גריוי מישחא, ומפרש עשרים

השוכר דמי השכירות, והא כי היכי דמשכיר מוחזק בקרקע שלו שוכר נמי מוחזק בשכירתו, והיכי מפקינן מיניה. ותיריך, דלא דמי חיובו של שוכר לשל משכיר, דשוכר חיובו ברור ליתן י"ב זהובים לשנה, ואפילו אם חודש העיבור אינו בכלל, אין שוכר יכול לחזור בו קודם י"ב חודש. מה שאין כן משכיר שיש ספק בעיקר חיובו, דשמא אין חודש העיבור בכלל, ולכך כשבא בתחילת החודש מחייבים את השוכר לפרוע ולא מפקינן ארעא מחזקת משכיר מספק.

ז **תוס' ד"ה אבל, בתוה"ד**, ותימה דאם כן המוציא מחבירו היינו כל דאלים גבר. כתב **הפני שלמה לעיל** (לה. בתוס' ד"ה ומאי שנא), דהתוס' הכא לשיטתם **בבבא מציעא** (ו.) **ד"ה והא**, דאף בדין כל דאלים גבר, מצי חבירו לחזור ולתפוס מהראשון שתפס, ולכך דמיא לדין המוציא מחבירו. אבל שיטת **הרא"ש לעיל** (פרק ג' סימן כב) **ובבבא מציעא** (פרק א סימן א'), שהראשון שגברה ידו זוכה בו לעולם, ולפי זה לא דמי לדין המוציא מחבירו דמפיק מיניה אחר שהוא תפוס ומוחזק.

ח **בא"ד**, אבל קשיא בפרק קמא דבבא מציעא כו'. ביאר **המהרש"א**, דאזהיא דראשון ראשון קנה לא קשיא להו, דהתם תפס הלוקח קודם שנולד הספק, ולא שייך בזה המוציא מחבירו עליו הראיה, והגמ' דמדמה ההיא דראשון קנה לדחא היינו לענין ספיקא.

ט **רשב"ם ד"ה יכול לחזור בו, בתוה"ד**, ועד דמשיך לכוליה לא קני מידי. ביאר **המהרש"ל**, דהרשב"ם אתי להוסיף, שאפילו משך כל הכור לא קנה אלא כשגם מדד.

דף קה ע"ב

י **גמ', והתם טעמא מאי משום דתפיס**. כתב **הרש"ש**, דנראה דרצה לומר, התם גבי כור בשלושים משום דתפיס, והכא נמי במתניתין דהכא משום דתפיס. וכתב **דמהרשב"ם ד"ה דהתם**, לא משמע כן. ועיין **ברבינו גרשום והרשב"א והריטב"א** דפירשו כרשב"ם.

יא **גמ', דאמר רב אי הואי התם כו'**. הקשה **בחידושי הר"ן בבא מציעא** (קב:), איך פליג רב ארשב"ג ור"י. ותיריך, דיאמר לך רב, אנא דאמרי כבן ננס. וכן מבואר **ברשב"ם לעיל** (עמוד א') **ד"ה חולקין עליו**.

יב **גמ', איסתרא מאה מעי מאה מעי כו'**. פירש **רשב"ם בד"ה איסתרא**, דאיירי באמר לחבירו בכמה חפץ זה. **והרמב"ם** (פכ"ז ממלוה ולוה הט"ז) פירשה, על שטר הלואה שכתוב בו כן. **ורבינו גרשום** כתב, היכא דאמר שכיב מרע בעל פה או בשטר הבו לפלוני. **והראב"ד** (שם) גרס בדברי הרמב"ם דנוטל מאה אסתירות, והשיגו דשבוש הוא ואינו נוטל אלא אסתירא. וכתב **המגיד משנה**, דטעות יצא מידי הסופר הראשון דודאי אין בין שווי האסתירא למאה מעי אלא ארבע פרוטות. ועיין **מגדל עוז** שישב דברי הרמב"ם שאינו שבוש.

יג **רשב"ם ד"ה מהו דתימא, בתוה"ד**, אלא משום דאיכא למימר פרושי קא מפרש. **בתוס' בבא מציעא** (קב: **ד"ה הוה אמינא**, הביאו פירוש רשב"ם והעירו בדבריו, חדא דלדבריו אין פרושי קא מפרש דהכא דומה לפרושי קא מפרש **דלעיל** (עמוד א'), וכמו שפירש **רשב"ם שם ד"ה אי מהתם**. עוד העירו, דההיא דמרחץ אין צריך לדחות משום פרושי קא מפרש, דהא איכא למידחי דטעמא משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת ואפילו אפיך מיפך.

יד **רשב"ם ד"ה קמ"ל, בתוה"ד**, דהוא הדין אי קאמר צ"ו פרוטות דליכא למימר פרושי קמפרש. ביאר **המהרש"א**, דראיתו מההיא דגט פשוט, דאי נימא בהאי גוונא פירושי קמפרש, ודאי דלכולי עלמא ניזיל בתר פחות שבלשונות, וכמו שהקשו **תוס' ד"ה פרושי קא מפרש**.

טו **בא"ד**, מתני' איכא למימר פרושי קמפרש כדאמר לעיל וכדפרישית לבסוף. ביאר **המהרש"א**, דהיינו דאיכא למימר פרושי קמפרש ויחלוקו, ואיכא למימר פרושי קמפרש וכולה למשכיר. והקשה, כיון דאסיק אדעתיה פרושי קמפרש דאמר לעיל ויחלוקו, מי הכריחו לפרש דאיסתרא מאה מעי לבסוף אתמר, הא איכא למימר שפיר דההיא דכולה למשכיר לא שמעינן

הדרגת היוזמי

מסכת בבא בתרא דף קו – דף קז

יח כסלו – יט כסלו התש"ע

גריס אלא אמר רב אשי, דהדר ביה ממאי דאמרין דיליף מתחילת ארץ ישראל, דגורל דהתם אהני כקנין, אבל הכא שאינו גורל בקלפי ואורים ותומים, אינו אלא כביריה בעלמא, ובההיא הנאה דקא צייתי להדדי, גמרו בדעתם שיהיה גורל זה כאילו ביררו בעצמם החלקים להדיא, ולכך מהני כשילך אחד ויחזיק בחלק שעלה בגורלו.

(ג) גמ', אי מה להלן בקלפי ואורים ותומים. ביאר בחידושי הר"י מיגאש, דברי הגמ' בב' אופנים, א. דקלפי היינו גורל, וכוונת הקושיא, דהתם לא היה גורל לחד, אלא בצירוף אורים ותומים. ב. דמתרווייהו פריך, דהכא אמרו בסתמא דמהני גורל, ואפשר שיהיה גורל בלא קלפי. [דהיינו שהקלפי גם היא מועלת יותר].

(ד) תוס' ד"ה ושמואל, פירש הקונטרס וכו' וקשה דלמה יגרע הוא וכו'. ובחידושי הרמב"ן תירץ, דכיון שכבר עלו, קם דינא, ויעלה עם כל אחד במחצה. והר"י מיגאש כתב, דבאמת אם השלישי רוצה לבטל החלוקה, הרשות בידו, והכא מיירי דניחא ליה שיהו מקמציין ונותנין לו כל אחד מחצה, אלא אחד מהראשונים רוצה לבטל החלוקה הראשונה, דרב סבר, דכיון דנפיק מידו מקצת מחלוקה הראשונה, הדר דינא לגמרי. והא דמקשינן מהני בי תרי וכו', היינו נמי באופן שהשלישי ניחא ליה שיהו מקמציין, והתם מודה רב שאין הראשונים יכולים לחזור בהם, כיון דמעיקרא חלקו על דעת כן, אבל הכא הוי חלוקה בטעות.

(ט) בא"ד, אלא מפרש ר"י מקמציין וכו'. כתב המהר"ם, דלפי זה פירוש "מקמציין" היינו, דממעטין החלוקה בכל מה דאפשר, דלשון מקמציין לשון מיעוט וכילות הוא כידוע. ובחידושי הרמב"ן כתב, דלישנא דמקמציין לא משמע כפירוש ר"י.

דף קז ע"א

(א) גמ', ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן. הקשו התוס' ד"ה ובא, היאך נטל חלקו של אחד. ובחידושי הרמב"ן והרשב"א כתבו, דרשאי הבעל חוב לגבות חובו מהיכן שירצה, כשיש לכל אחד בינונית הראויה לחובו. והרשב"א ביאר, דנכסים ערבים הם, והוי כמלוה על ידי שני ערבים, שנפרע מאיזה מהם שירצה. והרא"ש בבבא קמא (פרק א סימן ו) כתב, דבאופן שיכול לגבות מכל אח ואח שדה שלמה, כגון שירשו ארבע שדות וכל אחד נטל שנים, וחובו כנגד שתי שדות, אפשר לסלקו ולכופו שיגבה שדה אחת מראובן ושדה אחת משמעון. אבל בגוונא שאם יגבה מכל אחד יקבל חצי שדה מכל אחד, אי אפשר לסלקו ולכופו לגבות משניהם, דהא בחיי אבהון נמי לא היה אפשר להגבותו שני חצאי שדות, דאם כן נעלת דלת בפני לוין, דלאו פירעון יפה הוא.

(א) גמ', רב אסי מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו. פירש הרשב"ם בד"ה ורב אסי, בסוה"ד, דממון המוטל בספק חולקין. וכן פירש רש"י בבבא קמא (ט). ד"ה אי. והגרע"א בגליון הש"ס ציין לתוס' לעיל (סב): ד"ה איתמר, שכתבו דלא קיימא לן כסומכוס דממון המוטל בספק חולקין, אלא הכא היה נראה לחכמים לפסוק יחלוקו. והתוס' בבבא קמא (ט). ד"ה הלכך כתבו, דלא שייך הכא המוציא מחברו עליו הראיה. ובעליות דרבינו יונה ביאר, דהיינו משום דלהאי גיסא דיוורשים הן, הרי מוחזק ועומד הקרקע בחזקתו כמו בחזקתו של זה. [ולכאורה נראה דהיינו דוקא למאי דנקטי רבינו יונה והתוס' בבבא קמא (שם) בד"ה רב אסי, כלשון שני שפירשו רש"י והרשב"ם, דלהאי גיסא דיוורשים, צריך ליתן דוקא קרקע. אבל לפירוש הראשון ברשב"ם דאף להאי גיסא דיוורשין, סבר רב אסי דמצי לסלוקי בזווי, אם כן אין לומר דהקרקע בחזקתו של זה כמו של זה, דהרי יכול לסלקו במעות, ונמצא שהקרקע בחזקתו. (א.ג.).]

(ב) גמ', מספקא ליה אי יורשין הוו אי לקוחות הוו. פירש הרשב"ם בד"ה מספקא ליה בפירוש ראשון, דהספק אי כיוורשין אי כלקוחות שלא באחריות. וכתב הרשב"א, דכן משמע לישנא דגמ', דאמרו בדשמואל, קסבר לקוחות הוו וכלקוח שלא באחריות דמי, ומדלא אמרו "וקסבר" כלקוח שלא

סאין מידתה. וכן גרס הרי"ף (נ: בדפי הרי"ף). וכן פירש רבינו גרשום. והפילפולא חריפתא (בסימן אות ח) כתב, דלגירסתינו יש לפרש, דרב הונא מדדה. ולפי זה משמע, דרב הונא לא ידע מעיקרא בודאות שאין בו עשרים]. וכן לשון המאירי, שאם היה הלוקח יודעה ומכירה, ושאל הלוקח כמה אמות יש בה, ואמר לו המוכר שיש בה מאה אמות וכו' "ומדדה" ונמצאת שאינה כן וכו'. אבל הרשב"ם בד"ה הני מילי (הנדפס בעמוד א) פירש, שיודע היה מעיקרא שאין בו אלא חמשה עשר. וכן כתב הריטב"א.

(ח) גמ', תניא ר' יוסי אומר וכו'. ביאר הרשב"ם בד"ה תניא, בתוה"ד, דהך ברייתא אתיא לאשמועינן דחלוקה בגורל קניא. ובד"ה האחינן. כתב בסוה"ד דה"ה לשותפין. [דהיינו שאין הגורל דין מועיל בחלוקת ירושה] ובד"ה קנו כולם ביאר, שהגורל הוא שקונה למי שעלה לו, ואם עלה הגורל לכולם פשיטא דקנו אף שלא החזיק כל אחד בשלו, דכיון שכולם מוחזקין בכל, הרי בא הגורל לברר החלקים. ואם היו שנים ועשו גורל לאחד, נתחדש דגם חלקו של השני נקנה לו אף שלא עשה גורל. ואם היו ג', האחד קנה חלקו על ידי הגורל, והשניים הנותרים, קנו שני החלקים לחלוק ביניהם אף בענין אחר, ואחר כך יפילו גורלות. ועיין באותיות לקמן.

(ט) גמ', קנו כולם. בשיטה מקובצת הביא שהראב"ד הביא יש מפרשים ד"קנו כולן" היינו שזכה בחלקו, ואלו נסתלקו מחלק זה, אבל אם יעכב האחד מן השנים הנשארים ואמר לא נחלוק בגורל, אלא בשומא ובעילוי יכול לעכב. ויש מפרשים שלא יכול אחד מהם לעכב שלא יחלקו בגורל, וכתב שנראה לו הפירוש השני, מדקתני "קנו כולם", כלומר נתחייבו כולן לחלוק בגורל. כן הביא שהרשב"א הסכים לפירוש השני. אמנם בשם הר"ן כתב, כפירוש הראשון, והשנים אינם מחוייבים לחלוק בגורל, דבמה נתחייבו. וכתב, ליישב לישנא "דקנו כולם" דאיירי בגוונא דהסכימו ביניהם לחלוק בסדר תולדותיהן כו' כמו שכתב המגיד משנה. [אמנם בלשון הרשב"ם בד"ה קנו כולן, יש להסתפק בכוונתו].

(י) גמ', מ"ט אמר ר' אלעזר כתחילת ארץ ישראל. וביאר הרשב"ם בד"ה מ"ט, דקשיא לגמ' הרי עדיין לא נפל גורל. [דהיינו דקשיא לגמ' על אלו שלא עלו בגורל (עיין באות הקודמת)]. ולכאורה צריך עיון דאם כן, מה הביא ר' אלעזר ראייה מתחילת ארץ ישראל הא שם נפל הגורל על כולם, והרי כתב דהיכא שהגורל נופל על כולם פשיטא שמועיל, כיון דהוו מוחזקין ואתי לברר החלקים. ובשלמא אי היתה הקושיא מהיכא ידעינן שהגורל קונה בכלל, שפיר. אבל הרי הוא למד דהשאלה היתה כיון שעדיין לא נפל הגורל. אמנם יש לבאר כונתו, דבחלוקת ארץ ישראל אף שהיתה מוחזקת להם מאבותיהם, היינו לעם ישראל, אבל בתור יחידים לא היו מוחזקים בה, ועל כן בעו שהגורל יעשה מעשה קנין, אף שהיה על הכל, ולא היה רק בגדר בירור החלקים, ואם כן שפיר הוכיח משם. ועיין מה שכתב בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ב משכנים הי"א), ועיין לקמן אות י"ב וצריך עיון]

(יא) גמ', אי מה התם בקלפי ואורים ותומים וכו' אמר רב אשי בההיא הנאה וכו'. פירש הרשב"ם בד"ה אמר רב אשי, דרב אשי מקיים דברי רבי אלעזר דילפינן מתחילת ארץ ישראל, ולא גרסינן אלא אמר רב אשי. וביאר הר"ן בחדושו דבההיא הנאה דקא צייתי מועיל דוקא בגורל, דההוא הנאה מהניא, כקלפי ואורים ותומים שהיתה בתחלתה של ארץ ישראל, אבל בלא גורל ובדיבורא בעלמא לא קנו משום ההיא הנאה, אלא הכא אגורל קא סמיך, דכיון שיש לגורל עיקר שהרי ארץ ישראל נחלקה בו, והם מתרצים לחלוק בכך גמרו ומקנו אהדדי. אמנם הריטב"א גרס אלא אמר רב אשי. וביאר דהנאה ככסף, ועל כן הביא בשם מורו שאין דין גורל אלא בקרקעות. וכן הרי"ף (נא. מדפי הרי"ף) הביא רק את דברי רב אשי, בלא דברי רבי אלעזר. מה שאין כן הרשב"ם לשיטתו מועיל גם במטלטלין ובנמוקי יוסף (שם) ביאר, דסבר דההיא הנאה חשיב כאילו משך. ועיין באות הבאה.

(יב) שם, הטור (בסימן קעג) הביא מתשובת הרא"ש (כלל צח, סימן ב), דהא דקנו כולם, היינו רק לגבי בירור החלקים, שמעתה כל מי שיחזיק בחלקו יקנה. אבל הגורל עצמו אינו קנין, ויכולין לחזור בהן. וכתב הב"ח, דהרא"ש

הדרגת היוזמי

מסכת בבא בתרא דף קז - דף קח

יש כסלו - כ כסלו התש"ע

מקור שיטת הרשב"ם והטור. והרמב"ם דייק דקאי אלוקה, מדקתני "ונטל חציה בדרום ומקבל עליו וכו'" משמע דקאי אלוקה, כמו ד"ונטל" קאי אלוקה, דאי קאי אמוכר הוה לתנא למיתני והמוכר מקבל עליו, כיון דעד השתא קאי אלוקה. ונכל זה לגירסת הראשונים דגרסי במתניתין "ומקבל", אבל לגירסתנו "והוא מקבל" יש לדייק איפכא, דלא קאי אלוקה דקאימנא ביה עד השתא, אלא קאי אמוכר.]. וכתב החזון איש (בבא בתרא סימן ב, י"א), דלשיטת הרמב"ם, צריך לשום מקום הגדר בדמים פחותים, כיון שאין מקום זה נורע, והמוכר יוסיף בנתינת חצי השדה, עד שיהיה חלק הלוקח שוה חצי השדה.

(ז) מתני', והוא מקבל עליו מקום הגדר חריץ וכן חריץ, כתב בחידושי הרמב"ן לעיל (ד:), דהכא מיירי דוקא במקום שנהגו לגדור בבקעה, אבל בלאו הכי אין עושין גדר. אבל חריץ וכן חריץ, עושין לעולם, כדאיתא בתוספתא, (בבא מציעא פי"א ה"י), דכופין בני בקעה זה את זה לעשות ביניהן חריץ וכן חריץ. והמגיד משנה (בפ"ב משכנים הי"ז) נקט, דמתניתין מיירי אפילו במקום שנהגו שלא לגדור, והיינו דוקא במוכר ולוקח, שכן דעת המוכר שהלוקח יסלק לו כל נזק שבא מחמתו.

(יא) מתני', וכמה הוא חריץ ששה טפחים וכן חריץ שלשה. כתב הריטב"א, מדהוצרך התנא לאשמועינן שיעורא, משמע, שאין השיעור תלוי במנהג. עוד כתב, דנראה דשיעור זה הוא בין ברוחב ובין בעומק.

(יב) גמ', אדאכלת כפנייתא בבבל תרגימנא. פירש רשב"ם בד"ה אדאכלת כפנייתא, תמרים בבבל שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה. וכן לשון רש"י בבכורות (יח.). ד"ה אדאכלת. והתוס' (שם) בד"ה אדאכלת הקשו, דאם כן הוה ליה למנקט תמרים, ולא כפנייתא שהם תמרים רעים. ולכך פירשו, שעד שאכלת כפנייתא בבבל, מוטב היה לך לבא אצלי, ולטרוח בהלכה וליישב פירוש המשנה.

(יג) גמ', אלא לדמי הכא נמי לדמי. פירש הרשב"ם בד"ה אמאי, בסוה"ד, שלא יתן חציה שבדרום ממש, אלא כשומת חציה שבדרום. והרמב"ם (בפכ"א ממכירה הכ"ב) כתב, ששמיין דמי כולה, ונותן לו בדרום כשווי חצי כל הדמים. וכן כתב הריטב"א.

פרק יש נוחלין

דף קח ע"א

(א) מתני', יש נוחלין ומנחילין. כתב בהגהות מרדכי (רמז תרע"א) בשם רב האי גאון, דיורש אין יורש אויר בלא גוף, כגון אויר ודירה ואכילת פירות בלא גוף.

(ב) מתני', ומנחילין. וכתב הרשב"א בנדרים (לד: סוף ד"ה א"ל), דהנחלה אינה באה מן המוריש, אלא התורה היא שזיכתה. וכן כתב הר"ן שם (מב.), דלאו מדידה מתהני, אלא מירושתיה דוכי ליה רחמנא.

(ג) מתני', ויש נוחלין ולא מנחילין. ביאר היד רמה (אות א'), דהאי תנא אנחלה דאתיא ממילא קאי, ואפרשת נחלות, וכיון דבקורבא תלא רחמנא, סלקא דעתך אמינא דכל שני קרובים שהאחד נוחל את השני במיתתו, כשימות הוא, ינחיל את מי שמנחיל לו, קא משמע לן מתניתין דאין הדבר כך אלא ארבע חילוקי דינים יש.

(ד) מתני', והאחין מן האב נוחלין ומנחילין. כתב התוס' רי"ד, דלא קאי א"אלו נוחלין ומנחילין", דאם כן אמאי הוה צריך למיתני שוב, "נוחלין ומנחילין". אלא הכי פירושא, אלו נוחלין ומנחילין האב את הבנים והבנים את האב, וכיון שזה נוחל את זה הוה להו נוחלין ומנחילין, וגם האחין מן האב נוחלין ומנחילין. אבל בתוס' יו"ט כתב, דלשון "ואלו נוחלין ומנחילין" מיותר, דהא מסיים נוחלין ומנחילין, וכן מסיים בכלהו.

(ה) מתני', שם. ובגדר ירושת אחין, כתב הרשב"ם לקמן (קכה:): ד"ה ורב ענן אמר, דאחין הם בכלל ירתי, דהיינו הבאין מכוחו ולא ירתי ירתי דהוא מכח כוחו. וכתבו הקובץ שיעורים (אות שד"מ), והקהלות יעקב (סוף סימן מב), דמוכח דסבירא ליה דאח יורש את אחיו שלא בדרך משמוש. אבל בחידושי

באחריות דמי, משמע דמילתא דפשיטא היא, דאי כלקוחות הוו, הוי כלוקח שלא באחריות.

(ג) תוס' ד"ה רב, בתוה"ד, דאמר ליה אנא לבעל חוב נמי מסליקנא בזווי, ורב אינו חושש לאותה סברא. ביאר הרשב"א, דרב סבר, דכיון דהבעל חוב תבעו, ולא היו לו זווי לסלקו, אין בטענת אחיו כלום. ונלכאורה משמע מדבריו, דאי הוה ליה זווי ולא סילקו, מודה רב לרב אסי דאחיו יוכל ליתן לו מעות ולא קרקע. (א.ג.).

(ד) תוס' ד"ה ורב אסי, בתוה"ד, דילמא ודאי לאו כיורשין דמו אלא מספקא ליה אי כלקוחות באחריות דמו או שלא באחריות. בהגהות הראמ"ה הורוויץ תמה על דבריהם, דאי הוי כלוקח באחריות הרי חייב לו מעות, ואיך יכול לפרוע לו בקרקע בזמן שיש לו מעות. ונלכאורה לרשב"ם לא קשייא קושיית התוס', דהא כתב בד"ה כלקוחות, דכיון דלקוחות נינהו הא ודאי כלוקח שלא באחריות דמו. דהיינו דפשוט לו כן מסברא, וכדביאר שם הטעם, ולכך לא אמרינן דרב אסי מספקא ליה אי הוה כלקוחות באחריות. (א.ג.).

(ה) גמ', הלכתא בכל הני שמעתתא מקמציין. פירש הרשב"ם בד"ה בכל, דבאחין שטרף בעל חוב חלקו של אחד מהן, יוכל השני ליתן לו מהיכן שירצה. וכן כתב בעליות דרבינו יונה, וביאר טעמא שעל דעת כן חלקו, שאם יטול בעל חוב חלקו של אחד מהן שיתן לו אחיו חלקו בכל רוח שירצה. ונאפשר דהוצרך להאי טעמא לשיטתו לעיל (קו:): דנקט כתוס' ד"ה ושמואל, אבל לדעת הרשב"ם שם ד"ה מקמציין, דסבר דלעולם אמרינן קם דינא, וכדביאר בחידושי הרמב"ן, יש לומר דהכא נמי מהאי טעמא הוא. (א.ג.). ובחידושי הרמב"ן והרשב"א כתבו, דבאמת בגוונא דפליגי באחין שחלקו וטרף בעל חוב לא שייך מקמציין, כיון דליכא אלא תרי אחין, ומקמציין לא שייך אלא כשיש שלשה, והאחד נוטל מקצת מכל אחד. והא דאמרו הלכתא בכלהו מקמציין, היינו בגוונא שיהיו שלשה אחין ובא בעל חוב וטרף מאחד מהן.

(ו) רשב"ם ד"ה מילתא מציעתא, בסוה"ד, ונראה בעיני דהוא הדין אם אמר בכ"ח סלעים דלאו הוי מציעתא כל כך, אבל הרמב"ם (בפכ"ב ממלוה ולוה הי"ד) כתב, דלעולם אזלינן לפי האמצע בין המועט למרובה, ולא לפי מה שאומר זה שביניהם.

דף קז ע"ב

(ז) גמ', נקוט מיהת תרי קמאי בידך וכו'. פירש הרשב"ם בד"ה נקוט, דתפשת מרובה לא תפשת. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דלעולם יד בעל הקרקע על העליונה, ומעלין אותה בכל מה שיכולין לעלות, ולהכי מקשינן מעיקרא אדרבא האי ארעא מאה ועשרה שויה וכו'. והא דמתרץ נקוט מיהא תרי קמאי, היינו משום דקים לאינשי בין מנה ליותר ממנה, טפי ממאי דקים להו בשאר שומות, משום דדייק אינשי בין מנה ליותר ממנה. [כלומר, ועל כרחך אם היה שוה יותר ממנה, לא היה טועה לומר פחות]. וכן משמע מלישנא דגמ', דאמרו "דמתורת מנה לא מפקי", ולא אמרו סתם "משום דפחת".

(ח) תוס' ד"ה אדרבא, בתוה"ד, אי לא הוה אלא תרי וכו'. ובחידושי הרמב"ן כתב, דהוא טעות, דבתרי אמרינן המוציא מחברו עליו הראיה, ולא פלגינן בינייהו. עוד כתב, דתרי לאו כלום הוא, שאין יורדין לשום אלא בשלשה. [כמו שכתב הרשב"ם (בע"א) בד"ה שלשה]. ולבסוף מסיק, דבכל ספק יש לילך לפי העלוי הגדול, כיון דיד בעל הקרקע על העליונה. [וכמו שהובא באות הקודמת]. ואם כן ודאי לא קשיא קושיית התוס'. [ולדעת הרמב"ן, הא דתנא קמא אויל בתר מיצעא, צריך לומר משום דאזלינן בתר תרי מתוך תלתא, וכדעת הרשב"ם (בעמוד א') בד"ה מילתא, אבל הרמב"ם דפליג כמובא לעיל באות י', יסבור כדעת התוס' כאן ולא כרמב"ן. (א.ג.).]

(ט) מתני', והוא מקבל עליו מקום הגדר. פירש הרשב"ם בד"ה ומקבל עליו, דהיינו מוכר. וכן כתב הטור (בסימן ריח). אבל הרמב"ם (בפכ"א ממכירה הכ"ב) כתב, דמקבל עליו הלוקח לעשות בחלקו מקום הגדר. וכתב בביאור הגר"א (סימן ריח ס"ק כח), דלישנא ד"מקבל עליו" משמע, דקאי אמוכר, וזה

קודם לאח נחלה מרבה אני את הבן שיקדים לאב יותר מן האח. וכתב דלא קשיא, דתלמודא נסיב לקורבות דבן שאינן נמצאות באח כלל, אבל קורבה דנחלה, אף שהבן קודם לאח, אינה ראויה לעמוד כנגד קורבה דיבום, לפי שהיא באח ואינה בבן כלל, מה שאין כן קורבה דנחלה. וכעין זה תירצו תוס' **קידושין** (יז:): **ד"ה מרבה**, דלא חשיב אלא הנהו דליתנהו באח כלל ואיתנהו בבן, אבל נחלה איתא נמי באח במקום שאין בן ובת.

יח) גמ', כלום יש יבום אלא במקום שאין בן כו'. הקשה **הריטב"א**, מכל מקום הרי במקום שאין בן, האח קם תחתיו, ומה קושיה היא זו. ותירץ, דכיון דבמקום שיש בן אין צריך ליבום, וכשאין בן צריך ליבום לקיים שמו, הרי כאן ראייה גמורה שהבן תחת אביו ומקיים שמו, מה שאין כן באח, דאף כשהוא קיים בעיני יבום, ובלא יבום חשיב שם המת מחוץ.

יט) רשב"ם ד"ה מלמד שהאב, בתוה"ד, ונתתם את נחלתו לשארו כו'. העיר **הרש"ש**, דללא צורך הוא, שהרי שארי קרובים הכתובים אחר "כי אם לשארו" באו כאן כפירוש, ולמעוטי אם ואחות נמי שמעינן מן "ממשפחתו" ומהקישא דירושה שניה לראשונה **דלקמן** (ק"ג).

כ) תוס' ד"ה יכול יהא, פירש ריב"ם יהא קודם לבן ולא לאח כו'. הקשה **המהר"ם שיף**, מהיכי תיתי להפוך המקראות, ולאמר אח אב ובן דלא כסדר המקרא, דאף דשארו צריכא למיקדמיה דשארו למה לי, מכל מקום למה נהפוך דאח ללא צורך, הא אכתי לא ידעינן לימוד ד"הקורב". ותירץ **הפני שלמה**, דודאי אסיק אדעתיה דרשא ד"הקורב", ומכח זה מקשה יכול יהא קודם לבן ולא לאחר משום דאח קרוב יותר.

כא) בא"ד, ואין נראה פירושו כלל כו'. כתב **הפני שלמה**, דשיטת הריב"ם כמו שכתב **הרשב"ם ד"ה מלמד שהאב**, דהקורב אתא לגלויי דקראי שלא כסדרן, ודעת **התוס'**, דהא דאמרינן קראי שלא כסדרן, הוא פשוט בלי שום לימוד.

כב) תוס' ד"ה יכול יהא, בתוה"ד, ואם תאמר אחי אביו דכתב רחמנא כו'. ביאר **המהרש"א**, דהא דהקדומו המאוחר בפסוק להקשות על אחי אביו למה לי, ואחר כך על האחין למה לי. משום, דהך קושיה דאחי אביו קשה לכולי עלמא, אבל אחין אינו קשה אלא למאן דאמר לאו כסדרן כתיבי, אבל למאן דאמר כסדרן כתיבי, איצטריך למכתב אחין, למדרש מ"העברת" במקום בת אתה מעביר כו'.

כג) בא"ד, דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך. כתב **המהרש"א** דקצת קשה, הקרוב קרוב קודם למה לי, דעל כרחך לית לן לאקדומי לאב מכולן, דאם כן לא לכתוב אחין.

דף קט ע"א

א) גמ', כיון דלענין יבום בן ובת כו'. ביאר **הריטב"א**, דבהאי טעמא סגי שתהא קודמת הבת לאב, ולא הוצרכו לומר בבן מעלות אחרות, אלא כדי להוציא את האח. ועוד, דאי נפרוך מייעדה, בת לאו בת יעידה היא, ואי משדה אחוזה, הא מהאי טעמא נמי נפקא ליה לתנא כדאמרינן **לקמן** (ק"ד).

ב) גמ', לענין נחלה נמי בן ובת כי הדדי נינהו. פירשו **התוס' לעיל** (קח:): **ד"ה כלום**, דבת עדיפא מאח, כיון שהיא מקימה שם, ואח אינו מקים שם, אלא צריך לייבם. והקשה **התורת חיים** (שם) דבריהם אמאי איצטריך הש"ס למיתלי את הבת בבן, הא הוה ליה למימר דבת עדיפא וקרובה טפי מן האב ומן האח, כיון דאין יבום במקום בת. ולכן פירש, דאין לבת מעליותא טפי מאח לגבי יבום אלא שווים נינהו, והכא הכי פירושו, כיון דגלי לן קרא חד זימנא דבת חשובה כבן, דכי היכי דבן פוטר מיבום הכי נמי בת פוטר מן היבום, דלענין יבום ליכא כלל קדימה לבן טפי מבת, ילפינן מיניה לכולהו דוכתי, ואמרינן מסתמא דבת שוה לבן לכל דינים שבתורה, אלא אם כן גלי לן קרא בהדיא דבן עדיף מבת.

ג) גמ', אחי האב לא צריכי קרא כו'. הקשה **הרשב"א**, אם כן, נאמר אף אחין מן האב לא צריכי קרא, דאחין מכח אב קאתו ולמשמוש נחלה, כדמוכח **לקמן** (קטו:), דאמרינן אברהם ויעקב בנכסי עשו, דיעקב קודם, משום דאילו

הרמב"ן כתב, דירושת אחין היא על ידי משמוש, דיורשים דרך אביהם היינו אביו של מת. וביאר הטעם בפירוש התורה (במדבר כ"ז ט'), כי הירושה היא בשלשלת הזרע ביוצאי חלציו, ולא לצדדין, ולכך ירושת אחין פירושה, שהאב יורש בקבר, וממנו תבא לאחים.

ו) מתני', האיש את אמו. כתב **התוס' יו"ט בשם מהר"ר ואלק כהן** (בש"ע סימן רע"ו), דמשום דתני גביה "האיש" את אשתו, תנא נמי "האיש" את אמו, אף על גב דהוה ליה למתני "הבן" את אמו.

ז) גמ', מאי שנא דקתני האב כו'. כתב **המהר"ם שיף**, דהוא הדין דהוה מצי למיפריך, מאי שנא דקתני נוחלין ברישא, ליתני מנחילין ברישא חדא וכו'.

ח) גמ' דאתחולי בפורענותא לא מתחילינן כו'. ביאר **בשיטה מקובצת** בשם **תוס' הרא"ש**, דאף דהבנים את האב הוה פורענותא במנחילין, מכל מקום רישא הוה נוחלין והיינו ברכה.

ט) רשב"ם ד"ה והבנים את האב, נוחלין ומנחילין. הקשה **הפני שלמה**, דלכאורה הוא שפת יתר. ותירץ, דאתי לתרץ קושיית **תוס' ד"ה האב את הבנים**, וכמו שכתבו **לקמן** (ק"ד): **סוף ד"ה אף האשה**, דהא דקתני הבנים את האב, הוא משום דכל נוחלין ומנחילין קחשיב.

י) רשב"ם ד"ה ולא מנחילין, בתוה"ד, אין נכדה בן אחותה כו'. ו**רשב"ם לקמן** (קט). **ד"ה אחי האב**, נמי נקט לשון נכד גבי בן אחיו. וכתב **הרש"ש**, שלא ידע היכן מצא שם נכד על מי שאינו בן הבן או הבת. והיעב"ץ כתב, דפירושו נכדה של זקנה. ו**לקמן** (ק"ד): **ברשב"ם ד"ה האשה כתב היעב"ץ**, שצריך למחוק, דלא שייך לקרות נכד לבן אחיו. והר"מ **שטרשון בהלבנון** (שנה ח' גליון כ'), כתב, שכך נוהגים בשפת הצרפתים.

יא) בא"ד, אלא קרובי בעלה של דינה. העיר **הרש"ש**, דלא הוה ליה לתלות בבעלה כי אם באביו, ולשון **רש"י שברי"ף** (נב). מדפי הרי"ף **ד"ה ובני**, קרובי אביהם בעל דינה כו'.

יב) רשב"ם ד"ה לא נוחלין, בתוה"ד, אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו כו'. הקשה **הרש"ש**, דלכאורה פשוט הוא אף לדרדקי, דכי בשביל שהיא אמו תגרע. ותירץ, דסלקא דעתך מדרבנן דלא תירות, כמו שמצינו מעין זה **ביבמות** (צ"ז).

יג) תוס' ד"ה ואחין מן האב, בסוה"ד, דהיא גופה משנה דלא צריכא היא כו'. הקשה **המהרש"א**, הא אכתי ליתני ברישא בני האח אגב בני אחות דסיפא, דהיא משנה דצריכא היא. ותירץ, דלא קשיא לתוס' אלא מאחי האב שכתובים בפרשה.

דף קח ע"ב

יד) גמ', איידי דאתיא ליה מדרשה כו'. הקשה **המהר"ם שיף**, הא מפשטא דקרא דאחי האב, שמע מינה אב, דמכח מאן קאתי, ולא בעינן עלה דרשה ד"לשארו", וילפותא דשארו זה האב איצטריך להקדומו לאח, וזה לא נשמע ממתני' דאב קודם לאח, ואי משום דאקדמיה לאחיו הא הכא נמי אקדמיה לבנים את האב אף דבנים קודמין, ועיין מה שתיריך.

טו) גמ', שם. הקשה **המהר"ץ חיות בבבא מוציעא** (צ"ה): דהתם איתא דכתיבא בהדיא קתני, דאתיא מדרשא לא קתני. ותירץ, דמה דאתיא מדרשא לא חשיבא ליה, אלא חביבא ליה, ולכך כששונה תרווייהו מקדים למה דאתי מדרשא, שנתכבד בו יותר, אבל כשמזכיר חד מיניהו, ודאי יש לו להזכיר הא דכתיבא בהדיא דחשיב טפי.

טז) גמ', שארו זה האב. כתב **הרמב"ן בפירוש התורה** (במדבר כ"ז ט'), דהא דלא כתב קרא להדיא דאב יורש, היינו משום דבמשפטי הירושה כל מנחיל נוחל כי הקורבה שוה, וכיון שאמר הכתוב שהבן יורש את אביו, גם האב יורש את הבן. עוד כתב, דאולי בבאי הארץ לא היה מעשה שנחל האב את הבן.

יז) גמ', מרבה אני את הבן שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה. הקשה **בעליות רבינו יונה**, בשם איכא דקשיא ליה, אמאי לא אמרינן שכן קם ליעדה ולנחלה, דהא בהדיא כתיב, שהבן והבת קודמין לאח, וכיון שהבן

הדרף היומיומי

ליה מדרשה כי הך. ודוחק לומר דקאי אכל סדר נחלות, דאם כן היה לו לסיים כל הסדר ואחר כך לכתוב כן, וסיים, דאולי שאני בין הך דרשא לשאר דרשות.

(יא) גמ', דאיתרמי ליה גברא דשמיה לוי. כתב היעב"ץ, דאף על פי ששם העצם לא יודע (על פי היחוס), כבר נמצאים כמה יוצאים מן הכלל. וגם מאחר ששמח בו כאילו הוא לוי ביחוסו, יסבול גם ה"א הידיעה. וביאר הריטב"א, הטעם ששמח בזה, לפי שהיו סבורין העם שהוא לוי ממש.

(יב) גמ', כי היה לי הלוי לכהן. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דאף שלא נבחרו הלויים רק לשרת ולא לכהונה, מכל מקום בכך היה משתבח. ולמאי דמסיק דההוא לוי יהונתן הוה דקאתי ממשע נחא טפי, דכבר נתנה גם הכהונה מתחלה למשה כדאמרינן בובחים.

(יג) גמ', והלא בן משה היה דכתיב ובני גרשום כו'. העיר המהרש"א (בחיידושי אגדות), דבתורה נמי מפורש דגרשום בן משה היה, אלא דמיייתי האי קרא דדברי הימים, משום דבהאי קרא כתיב "בני גרשום שבואל הראש", ושבואל הוא יהונתן כדלקמן בשמעתין (ק).
(יד) גמ', אלא מתוך שעשה מעשה אבשלום כו' הכא נמי מתוך שעשה מעשה מנשה כו'. הקשה מהרש"א (בחיידושי אגדות), מאי אולמיה דהאי מהאי. ותירץ, דתולין הקלקלה במקולקל שלפניו כמו הך דאבשלום ואדוניה, נחא, אבל לתלות הקלקלה במקולקל שלאחריו כהך דיהונתן ומנשה, לא שייך כל כך.

(טו) גמ', שהרי משה שנשא בת יתרו כו'. ביאר המהרש"א (בחיידושי אגדות), שעל הרוב ימשך הזרע אחרי הטבע ומעשה האבות, ולא נאמרו דברים אלו על צד ההכרח ובהחלט, דכמה צדיקים מצינו שהיו בני רשעים וכן להיפך, ועוד, דבני משה ודאי קרובים יותר ליתרו והיו צדיקים, אלא שהוא כן על הרוב.

(טז) גמ', בן שפיטם אבי אמו וכו'. ביאר התורת חיים, דחשבו לו הדבר ליוהרא, לפי שאין ראוי לקנא קנאת השם ולעשות מעשה גדול כזה, אלא אם כן מי שאבותיו גדולים חסידי עליון מקנאין קנאת ה' צבאות, דבכהאי גוונא מסתמא טבע הבנים לאחוז מעשה אבותיהן בידיהם, אבל פנחס דפיטם אבי אמו וכו' אינו ראוי לכך, והיינו דאמרינן בסנהדרין (פב:), בא הכתוב ויחסו "פנחס בן אלעזר וגו'", פירוש, דודאי היה ראוי לכך אפילו מצד אבותיו. וכן משמע דקאמר התם בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן הניחו לו קנאי בן קנאי הוא וכו', דהיינו, שהמלאכים סברו דאין הוא ראוי, והקדוש ברוך הוא אמר להם דראוי הוא, הן מצד עצמו, והן מצד אבותיו, ובתרי הכי קאמר, התחילו שבטים כו', משמע דחד עינא הוא.

(יז) רשב"ם ד"ה שארו זו אשתו, בסוה"ד, וכתב נמי שארה כסותה ועונתה לא יגרע. עיין תוס' יום טוב. וכתב הרש"ש דאפשר לומר, דהרשב"ם מפרש, "שארה" - דהיינו בעלה, הוא כסותה ועונתה לא יגרע.

איתיה ליצחק הוה קדים, השתא דליתיה ליצחק, יעקב קודם, משום דיעקב יוצא יריכו של יצחק, כלומר משום נחלה קודם, אלמא יעקב מכח יצחק יורש בנכסי עשו אחיו. ותירץ, דאחין ודאי צריכי קרא, דבלאו קרא הוה אמינא דאינהו קודמין משום דקרובים אליו טפי מאב, שכן האח קאי תחת אחיו ליבום.

(ד) גמ', ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין. ביאר הסמ"ג (ריש מצוה צ"ו), שמשמא דבר הכתוב בהוה, שאין דרך האב להיות קיים בשעה שבניו מנחילין.

(ה) רשב"ם ד"ה מלמד שהאב קודם לבת, בתוה"ד, ואם אין לו אחים והעברתם את נחלתו לבתו. ביאר המהרש"א, דכיון דלא אסיק אדעתיה הא דמשני כיון דלענין יבום כו', אם כן בת אינה קמה לכלום תחת אביה, ולכך פירש הרשב"ם דאח יקודם לבת. ועיין עוד במהר"ם שיה.

(ו) רשב"ם ד"ה ומשני אחי האב, בתוה"ד, דלקדם אחי האב כבר שמעינן כו'. העיר המהר"ם שיה, דאפילו אם לא נכתב אחי האב הוה ידעינן, דאטו בר קשא דמתא לירות.

(ז) רשב"ם ד"ה קראי שלא כסדרן כתיבי, בתוה"ד, דלא דקדק הכתוב בסדרן משום דסמך אמאי דכתב הקרוב כו' כתב הפני שלמה לעיל (קח:). ארשב"ם ד"ה מלמד שהאב, דלולי דברי הרשב"ם נראה לומר, דאינו מחמת דכתיב "הקרוב", אלא דמסידור הכתובים אין ללמוד דבר שהוא נגד השכל שיהא מאוחר האב לאחי האב, כיון דמצינו למימר שנכתבו שלא כסדרן ואין מוקדם ומאוחר בתורה. וגם יש סברא טובה לומר, דהתורה כתבו בסוף וברמו "שאריו", משום דהוי דרך קללה, רק ממה שמיותר לגמרי נלמד שהוא קודם לאחין.

(ח) תוס' ד"ה במקום בת, בסוה"ד, מיהו השתא דכתיב והעברתם בבת כו'. ביאר המהר"ם שיה, דלמדנו שהיינו טועין בסברא שהיינו סוברין אב מאוחר אפילו לאח, וסברת התורה הוא שהיה ראוי לקדמו אפילו לבת.

דף קט ע"ב

(ט) גמ', וממאי דשאר זה האב דכתיב שאר אביו הוא. ביאר התוס' יו"ט (ד"ה והאיש את אשתו השני), דהכי קאמר, מכדי כל העריות משום שאר נאסרו, כדכתיב "איש איש אל כל שאר בשרו וגו'", למה לי קרא למימר דשאר אביך היא, אלא למדרש דאביך הוא ה"שאר" האמור במקום אחר בפרשת נחלות.

(י) גמ', ממשפחתו וירש אותה כו' משפחת אם אינה קרויה משפחה. כתב הרמב"ם (פ"א מנחלות ה"ב), ואין האם יורשת את בניה ודבר זה מפי הקבלה. והקשה הלחם משנה, הא מקרא נפקא לן לקמן (קטו). בת יורשת ואינה מורשת. וכן בסוגיין, "ממשפחתו וירש אותה" משפחת אב קרויה משפחה וכו', ומדוע כתב הרמב"ם דהוא מדברי קבלה. ואין לומר דמשמע ליה דהך דרשה לאו דרשה גמורה. דהא מצינו דברים אחרים בגמ' דנפקי

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה שלא בכונן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"כ פ"ט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©